

APRECIEREA ȘI AUTOAPRECIERE ÎN CONSTRUIREA PROCESULUI DE ÎNVĂȚARE

**MARINA MORARI, doctor, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova**

Abstract: *Self-appraisal - a form of organization and appreciation representing the expression of an inner motivation for learning. It has a formative effect and relates to the different capacities of the student, depending on the progress made and the difficulties that they have to overcome. Self-esteem stimulates intrinsic motivation towards learning and a responsible attitude towards their own activity, helps students to appreciate the results obtained and to understand the efforts needed to reach the set goals.*

Key words: *appreciation, self-esteem, education, learning process.*

Problematika evaluării s-a aflat în atenția psihologilor și pedagogilor începând cu anii '20 ai secolului trecut (H.Piéron, G.Landcheere., A.Bonboir, B.-S.Bloom, R.Tousignant etc.). Apare și se dezvoltă o nouă știință – docimologia, știința a evaluării prin teste. Termenul provine de la grec. *dokime* – probă, cântărire, examen; *dokimazo* – examinez și *logos* – știință [3, p.104]. Actualmente, *evaluarea rezultatelor școlare* reprezintă actul didactic complex, integrat procesului de învățământ, prin care se delimitează, se obțin informații, care permit luarea unor decizii privind perfecționarea actului de predare-învățare. Evaluarea are un raport direct sau indirect cu progresul în extensie și în calitate al învățării [3, p.4]. Ca activitate didactică, evaluarea diminuează relativa opoziție dintre predare și învățare. Evaluarea conține eficiența învățământului, decelată prin prisma raportului dintre obiectivele proiectate și rezultatele obținute de către elevi în activitatea de învățare, afirmă I. Nicola [5, p.253]. Actul de evaluare se manifestă concomitent în două ipostaze: ca punct final: control, aprecierea și explicarea rezultatelor obținute; ca punct inițial: informarea, proiectarea, organizarea ulterioară a procesului didactic după o strategie mai avantajoasă (metode, mijloace, forme de activitate etc.), care favorizează atingerea obiectivelor propuse [7].

Evaluarea dobândește relevanță prin: (1) *acțiuni de măsurare* a fenomenelor pe care le vizează evaluarea; (2) *aprecierea datelor* obținute; (3) *adoptarea deciziilor* ameliorative. Având caracter corelativ și unitar, elementele actului de evaluare reprezintă un adevărat proces pedagogic în care sunt încadrate personalitatea profesorului și a elevului.

Conform lui S. Cristea, noțiunea de apreciere presupune acțiunea de a determina prețul, valoarea unui bun; a socoti, a considera [1, p. 53]. Într-o accepție uzuală, aprecierea-evaluare presupune emiterea unei judecăți de valoare asupra rezultatului unei măsurători, acordându-i o semnificație pe baza unui criteriu sau a unei scări de valori (R. Mucchielli, P. Pavelcu, I.Radu etc.). În cadrul activității de măsurare a cunoștințelor și capacităților elevului, profesorul nu numai constată faptele și datele reușitei ci și emite pe cale verbală anumite expresii, atribuindu-le unele judecăți de valoare. În aceste limite se produce o influență asupra personalității elevului pe calea transmiterii anumitor concepții, dezvoltării anumitor atitudini, gravitând către o stare sufletească anumită. Astfel, aprecierea este întotdeauna în legătură - directă / indirectă – cu procesul cantitativ ori calitativ al procesului educațional.

După G.de Landscheere [4], aprecierea are trei roluri: 1. de pronosticare: prevederea succesului în etapa ce urmează să înceapă; 2. de măsurare: a) verificarea achizițiilor; b) aprecierea procesului, caz în care elevul este comparat cu el însuși; c) situația elevului la un moment dat: determinarea poziției relative în clasa lui sau în grupa de lucru, în ansamblul claselor paralele din aceeași școală; 3. de diagnosticare: De ce nu s-a desfășurat un proces de învățare perfect? Care materii sau procedee sunt insuficiente pentru cel ce studiază ? Care sunt procesele intelectuale responsabile pentru aceasta? Aprecierea este pentru elevi o recompensă aparte. Se știe că fiecare constatare și recompensare a rezultatelor acționează asupra randamentului. De aceea în școală aplicăm acele metode de examinare și apreciere care îi stimulează pe elevi pentru o cointereseare maximă, menționează G. de Landscheere [4, p. 98]. Din acest punct de vedere, aprecierea are nu numai raționamente didactice dar și educative. Aprecierile profesorului trebuie să creeze elevului dorința, dispoziția de a învăța, călăuzindu-l astfel încât aspirația de a se cultiva să fie o necesitate, o conduită obișnuită. Pornind de la acest cadru educațional, elevului i se asigură o instruire satisfăcătoare și o realizare deplină a personalității sale. I. Holban [2, p.73] semnaleză că docimologia ar trebui să ofere posibilitatea de a urmări progresul unui elev, permițând aprecierea potențialului său prin elemente de conținut, care să poată conduce la organizarea unor acțiuni formative individualizate. În cadrul aprecierii profesorul cunoaște și cercetează evoluția elevului, „ținând seama de parametrii importanți ai materiei pe care o predă, astfel încât să poată aprecia distinct, la fiecare elev, liniile de realizare sau de nerealizare pentru a-și organiza acțiunile sale eficient și pe o bază științifică” [Ibidem].

Aprecierea se prezintă ca o modalitate de a stimula formarea elevului. Proprietatea stimulativă se exprimă fie prin raportarea aprecierii unui elev la ceilalți elevi, fie prin raportarea la posibilitățile lui proprii. Elevul arată performanțe înalte în cazul unei autodepășiri, adică atunci când își depășește propriile realizări. „Pentru ca o apreciere să fie stimulativă, ea trebuie să fie anticipativă, adică să indice linia conducătoare în comportamentul viitor al elevului”, susține D. Vrabie [9, p.18]. Același autor definește aprecierea didactică ca formă clasică de întărire de către profesor a achizițiilor elevului obținute în procesul învățării, întărirea presupunând un sistem de recompense și sancțiuni menite să asigure alegerea și fixarea răspunsurilor și a comportamentelor adecvate. În cadrul aprecierii se cere reliefaarea nu numai a ceea ce este deja cunoscut, inhibat la moment, ci și a ceea ce este de așteptat sau de evitat. Astfel, aprecierea conturează o perspectivă .

Rolul aprecierii didactice poate fi conturat prin experiența lui E. Hurlock. Unui grup de copii i s-au făcut numai aprecieri pozitive, altui grup numai negative și, în fine, celui de al treilea grup nu i s-au făcut nici un fel de aprecieri. Cel mai mult au progresat elevii care făceau parte din grupa căreia i s-au făcut numai aprecieri pozitive. Or, îmbunătățirea activității școlare este condiționată, în primul rând, de aprecierile pozitive făcute elevilor. Cel mai slab rezultat, după cum reiese din experimentul lui Hurlock, nu l-au obținut elevii care au fost apreciați numai negativ, ci elevii din grupa care a fost controlată, dar n-a fost apreciată în nici un fel [Apud: 10, p.119-120]. La aceeași concluzie ajunge și psihologul rus B. Ananiev, care arată că între multitudinea mobilurilor care propulsează și susțin elevul în activitatea de învățare, aprecierea didactică este esențială. Lipsa acestei aprecieri dezorientează elevul, îi provoacă stări psihice care-l demobilizează.

Considerațiile menționate mai sus conduc la delimitarea importanței acțiunii de influență a aprecierii în dezvoltarea psihică a elevilor. Relațiile profesor – elev, implicate în actul pedagogic al aprecierii și notării școlare, reprezintă o valoare considerabilă în dezvoltarea personalității copilului. C. Strungă consemnează că nici un alt moment al activității educaționale nu este mai strâns legat de succesele sau eșecurile elevilor, nici un alt moment al activității didactice nu declanșează atâtea unice bucurii sau nu provoacă atâtea trăiri dureroase în sufletul copiilor și tinerilor ca acela al aprecierii școlare [8, p.18]. În timpul aprecierii, între profesor și elev se stabilește un contact psihologic, se realizează o comunicare cognitivă și una afectivă. I. Radu remarcă realizarea unei astfel de comunicări prin urmărirea pe parcursul lecției a modului cum sunt recepționate informațiile, cum reacționează elevii, apreciind acest lucru după privirea lor, după mimica și pantomimica pe care le afișează, după faptul dacă sunt sau nu preocupați de altceva [idem, p.165].

Aprecierea didactică se realizează în două aspecte: a) ca influență asupra dezvoltării intelectuale (conștientizarea nivelului pe care l-a atins elevul); b) ca influență asupra sferei volitiv-afective (trăirea nemijlocită a succesului și a eșecului). În rezultat, aprecierea didactică își aduce aportul nu numai la consolidarea cunoștințelor și la formarea aspirațiilor, intereselor și atitudinilor elevului. „Sub influența aprecierii școlare are loc accelerarea sau încetinirea tempoului activității intelectuale a elevului, schimbarea procedeelelor de muncă, formarea și transformarea mecanismelor intelectuale. Aprecierea și autoaprecierea pot deveni pârghii de modelare a personalității. Cercetând necesitatea perfecționării sistemului de apreciere și notare, P. Popescu pune accent pe noile relații între profesor și elevi, „relații bazate pe colaborare, fiecare componentă a cuplului educativ fiind în situația de a oferi ceva, de a influența cu ceva activitatea celuilalt și de a recepta și asimila critic și constructiv ceea ce i se oferă ca informație și acțiune educativă și corectivă” [6, p.39].

Analizând aprecierea cu caracter individualizat, I. Radu o prezintă ca „diagnoza individuală, indicând dacă: elevul a progresat atât cât se aștepta; a atins obiectul propus; este apt să treacă la secvența următoare a programului de instruire sau sugerând ce traseu de pregătire este de dorit să urmeze” [7, p.74]. Este vorba de o evaluare continuă integrată în procesul educațional. Actualmente, docimologia consemnează „trecerea de la funcția de constatare la aceea de susținere a procesului de instruire și educare, de la aprecierea globală la una nuanțată și stimulatorie pentru activitatea elevului” [Ibidem, p.76]. Astfel, aprecierea drept componentă a evaluării produce o estimare (inițială / curentă / sumativă) a rezultatelor școlare. Aprecierea didactică consemnează trecerea de la înregistrarea cantitativă la cea calitativă; de la aspectul static al constatării la caracterul dinamic al realizării copilului; de la aprecierea globală la aprecierea diferențiată în devenirea personalității elevului.

Autoaprecierea este pe larg dezbătută în domeniul psihologiei. În politicile de evaluare a rezultatelor școlare autoaprecierea a devenit un imperativ. Un rol aparte îl joacă autoevaluarea - formă de organizare și apreciere reprezentând expresia unei motivații lăuntrice față de învățare. Ea are efect formativ și se raportează la diferite capacități ale elevului, în funcție de progresul realizat și dificultățile pe care trebuie să le depășească. În acest sens, caietele elevilor constituie spațiu de învățare, ameliorare și recuperare. Profesorul își va concentra evaluarea în caiete, pe succesul elevilor. Sarcina cadrului didactic este de a pregăti elevii pentru autoevaluare, de a-i face să înțeleagă

criteriile după care își apreciază propria activitate. Implicarea elevilor în aprecierea propriilor eforturi și rezultate are multiple efecte benefice. Cadrele didactice dobândesc confirmarea aprecierilor lor în opinia elevilor cu privire la rezultatele constatate iar elevul exercită rolul de subiect al acțiunii pedagogice, de participant la propria formare. Prin urmare, autoevaluarea stimulează motivația intrinsecă față de învățatură și atitudinea responsabilă față de propria activitate, îi ajută pe elevi să aprecieze rezultatele obținute și să înțeleagă eforturile necesare pentru atingerea obiectivelor stabilite.

Referințe bibliografice:

1. CRISTEA, S. *Dicționar de pedagogie*, Chișinău - București, Grupul editorial Litera & Litera Internațional, 2000. -398 p.
2. HOLBAN, I. Incursiuni în problema docimologiei//*Revista de pedagogie*, 1973, N° 5, p. 68-74
3. KRATHWOHL, D., BLOOM, B.-S. *Taxonomie des objectifs pédagogiques: domain affectif*, tome 2, Montreal, Éducation nouvelle, 1970. -218 p.
4. LANDSCHEERE, G. *Evaluarea continuă a elevilor și examenele*. Manual de docimologie, București, Editura didactică și pedagogică, 1975. -384 p.
5. NICOLA, I. *Tratat de pedagogie școlară*, București, Editura didactică și pedagogică, 1996. - 485 p.
6. POPESCU, P. *Examinarea și notarea curentă*, București, Editura didactică și pedagogică, 1978. -140 p.
7. RADU, I. *Teorie și practică în evaluarea eficienței învățământului*, București, Editura didactică și pedagogică, 1981. -328 p.
8. STROE, M., CATINA, A. *Stiluri apreciative. Cugetări asupra psihologiei persoanei*, București, Editura Academiei Române, 1980. -168 p.
9. VRABIE, D. *Formarea și schimbarea atitudinii școlarului față de învățatură // Revista de pedagogie*, 1979, N^oN^o 8-9, pp. 68-74
10. VRABIE, D. *Psihologia atitudinii elevului față de aprecierea școlară*, Galați, Editura Porto-Franco, 1994. -176 p.